

УДК 821.161.2-31.09

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/43-2-18>

Олена КРАВЧЕНКО,

orcid.org/0000-0002-5603-2269

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української філології та журналістики

Східноукраїнського національного університету імені Володимири Даля

(Северодонецьк, Луганська область, Україна) *zahariy907@gmail.com*

Анна ГАЛЕНКО,

orcid.org/0000-0002-4997-0599

старший викладач кафедри української філології та журналістики

Східноукраїнського національного університету імені Володимири Даля

(Северодонецьк, Луганська область, Україна) *galenko.anna.m@gmail.com*

ХРОНОТОП ДОРОГИ У РОМАНІ В. РУТКІВСЬКОГО «ДЖУРИ КОЗАКА ШВАЙКИ»

Стаття присвячена специфіці хронотопу дороги в історико-пригодницькому творі В. Рутківського «Джури козака Швайки» – першому романі тетралогії «Джури». У книзі така форма часопросторових відносин виконує сюжетотвірну роль – роман побудовано на мандрівці друзів Санька та Грицика, змушених тікати з рідної Воронівки через гнів пана Кобильського за їхню витівку. За допомогою часопростору дороги автор показує еволюцію двох друзів, коли нещодавні сільські хлопчики дорослішають, перетворюються на юнаків, котрі розвивають надзвичайні таланти. Легкість, із якою хлопці вирушають у путь, постійне прагнення долати простір відіграє характерологічну роль, оскільки зацікавлення дорогою і пригодами вказує на відкритість друзів до зовнішнього світу, на прагнення пізнати світ, на бажання внутрішніх змін. Наголошено на тому, що хронотоп дороги підкреслює ідею історизму, зміну циклічного мислення (вирушати на здобичництво цювесни) на лінарне (виокремлення зі спільноти рівних групи людей організованої військової сили, що усвідомлює своє призначення у справі захисту території, тобто структурування суспільства за новим принципом). Дорога допомагає читачеві декодувати картину світу В. Рутківського: авторові вдалося показати процес формування козацьких загонів, котрі охороняли південно-східні кордони Великого князівства Литовського від спустошливих набігів татар. Метафоризація дороги як життєвого шляху головних героїв твору розширюється до метафоризації цієї форми часопросторових відносин як вибору історичної долі України, тобто формування ідентичності Грицика та Санька переноситься на обрання вектору історичного руху. У цьому вбачається символічна функція часопростору дороги. Доведено, що цей хронотоп допомагає осягнути основну думку твору – тільки у зв'язку поколінь українських козаків можливий захист рідної землі, виборювання незалежності. Робиться висновок про те, що хронотоп дороги виконує у романі сюжетотвірну, онтологічну, характерологічну та символічну функції.

Ключові слова: українська література ХХ ст., хронотоп дороги, метафоризація, мотив зустрічі, функції хронотопу.

Olena KRAVCHENKO,

orcid.org/0000-0002-5603-2269

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Ukrainian Philology and Journalism

Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

(Severodonetsk, Luhansk region, Ukraine) *zahariy907@gmail.com*

Anna GALENKO,

orcid.org/0000-0002-4997-0599

Senior Lecturer at the Department of Ukrainian Philology and Journalism

Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

(Severodonetsk, Luhansk region, Ukraine) *galenko.anna.m@gmail.com*

CHRONOTOP OF THE ROAD IN V. RUTKIVSKY'S NOVEL “DZHURAS OF COSSACK SHVAIKA”

The article is devoted to specifics of roads chronotope in historical-adventure work of V. Rutkivsky “Dzhuras of Cossack Shvaika” – the first novel of tetralogy “Dzhury”. This form of spatio-temporal relations plays a plot-creating

role in the book. The novel is based on the friends Sanko and Hrytsyk journey, who are forced to flee their native Voronivka because of Mr. Kobylsky's anger for their prank. Using the space-time of the road, the author shows evolution of two friends, when recent village boys grow up, turn into young men who develop extraordinary talents. The easiness with which boys set off, the constant desire to overcome space plays a characterological role, as interest in the road and adventure indicates the openness of friends to the outside world, the desire to know the world, the desire for inner change. It is emphasized that chronotope of road shows the idea of historicism, a change from cyclical thinking (to go for prey every spring) to linear (separation from the equal people community groups of organized military force, aware of its purpose in defending the territory, i.e. structuring society on a new principle). The road helps reader to decode a picture of V. Rutkivsky's world: author managed to show the process of Cossack detachments formation, which protected the south-eastern borders of Grand Duchy of Lithuania from devastating Tatars raids. The metaphorization of road as main characters life path extends to the metaphorization of this form of spatiotemporal relations as a choice of the historical destiny of Ukraine. The formation of identity of Hrytsyk and Sanko is transferred to the choice of historical movement vector. This is a symbolic function of the time and space of the road. It is proved that this chronotope helps to comprehend the main idea of the work – it is possible to protect the native land, to get independence only in connection with the generations of Ukrainian Cossacks. It is concluded that chronotope of the road performs in the novel plot-forming, ontological, characterological and symbolic functions.

Key words: Ukrainian literature of the XX century, chronotope of the road, metaphorization, meetings motive, chronotopes functions.

Постановка проблеми. У формуванні художнього мікросвіту провідну роль відіграє хронотоп, котрий виконує у творі онтологічну, антропоцентричну, символічну, сюжетотвірну, естетичну та прагматичну функції. Чи не найпоширенішою формою часопростору є хронотоп дороги. За твердженням М. Бахтіна, «значення хронотопу дороги у літературі величезне: рідкісний твір обходиться без будь-яких варіацій мотиву дороги, а багато творів прямо побудовані на хронотопі дороги та дорожніх зустрічей і пригод» (Бахтін, 1975: 248). Утілюючи ідею поступального руху від минулого до майбутнього, цей тип часопросторових відношень актуалізується в історичних літературних текстах, у яких дорога метафоризується як життєвий шлях, і пов'язується з мотивами зустрічі, розлуки, втечі, набуття, втрати тощо. За допомогою хронотопу дороги автор історичної прози для дітей В. Рутківський в історико-пригодницькому романі «Джури козака Швайки», що входить до тетралогії «Джури», зумів втілити динамічний і захопливий сюжет, створити самотні образи, правдоподібно відбити події української історії кінця XV ст.

Аналіз досліджень. Аналіз особливостей хронотопу дороги здійснювався на основі концепції взаємозв'язку часових і просторових відносин у художньому творі М. Бахтіна, Ю. Лотмана, В. Топорова, І. Меркулової, Л. Ноздріної, П. Пovalко та ін. Творчістю В. Рутківського у сучасному українському літературному процесі цікавилися такі українські літературознавці, як О. Гаврош, Л. Романенко, У. Баран, Н. Марченко, зокрема Л. Романенко простежила художню трансформацію образу козака-характерника у тетралогії «Джури» (Романенко, 2015), М. Васильєва звернулася до філософського осмислення історичних подій у цій тетралогії (Васильєва, 2018), Т. Мака-

рова на прикладі «Джур» дослідила «процес формування патріотичних рис у свідомості дитини та її здатності до дорослих і відповідальних вчинків» (Макарова, 2013: 135), однак в українському літературознавстві вивчення особливостей часопросторової організації історико-пригодницьких творів В. Рутківського не актуалізовано.

Мета статті – дослідити специфіку хронотопу дороги у романі В. Рутківського «Джури козака Швайки», з'ясувати сюжетотвірну, характерологічну, онтологічну та символічну функції такої форми часопросторових відносин, висвітлити значення хронотопу дороги для розуміння еволюції головних героїв Санька та Грицика.

Виклад основного матеріалу. Дослідники хронотопу дороги говорять про горизонтальну та вертикальну площини його траєкторії у творі: у першому випадку йдеться про реальний шлях по землі, у другому – про внутрішній розвиток, зростання душі, долання внутрішніх перешкод, еволюцію людини. «Характеристика шляху включає в себе такі поняття, як прямий або звивистий, кривий, шлях виявляє зв'язок із «правдою – кривдою» у міфопоетичній свідомості; широкий або вузький шлях (битий шлях, неходжені стежки, широкими вратами тощо). У культурній свідомості міфологема шляху представляється метафоричним вибором лінії поведінки (праведний – неправедний шлях, недолугий, безпутний тощо), релігії (Ісус як персоніфікований шлях: «Я дорога, і правда, і життя; ніхто не приходив до Отця, як тільки через Мене» (Іоанн XIV: 5–6)), долі, фатуму, призначення» (Чернухіна). У такому вже традиційному трактуванні хронотоп дороги використовує і В. Рутківський у «Джурах козака Швайки». У книзі зазначена форма часопросторових відносин виконує сюжетотвірну роль – роман побудовано на

мандрівці друзів Санька та Грицика, змушених тікати з рідної Воронівки через гнів пана Кобильського за їхню витівку, однак прагнення друзів вирватися з обжитого середовища пов'язане не тільки з цілком прагматичним бажанням запобігти загрози смерті – перша зустріч із героями відбувається, коли вони приходять подивитися на воронівських хлопців, котрі вирушають козакувати, що можна трактувати як обряд їхньої ініціації: «У Воронівці так повелося здавна: як тільки висівали в землю зерно, найметкіші хлопці збивалися у ватагу і йшли у дніпровські плавні полювати на звіра чи ловити рибу. Раніше це називалося здобичництвом. А тепер, хоча хлопці займаються все тим же, чомусь називається козакуванням» (Рутківський, 2016: 14). Козакування постає випробуванням фізичної сили, сміливості, кмітливості молодих людей, їхньої витривалості у чужому, невідомому, не обжитому світі та свідчить про настання повноліття, а звідси – про зміну соціального статусу, тому Грицик, котрого козакувати не взяли, сприймає відмову зі сльозами.

Герої роману все ж таки змушені вирушити у дорогу, оскільки втратили дім. У Санька не стало дому, з яким асоціюється затишок, обжитість, захищеність, те, що М. Еліаде називає «ідеальним Всесвітом» – облаштованим, освоєним, своїм (Еліаде). Грицик же росте сиротою, по черзі живе в усіх воронівців, бо «ні хати, ні матері з батьком не лишилося. Ще з позаминулої осені, коли зненацька наскочили татари...» (Лотман, 1988: 332). Тож в обох героїв гармонійний та освоєний світ зруйновано. На думку того ж М. Еліаде, з втратою дому людина позбавляється своєї «онтологічної» субстанції, розчиняється в хаосі (Рутківський, 2016: 282), тому Санько і Грицик повинні відновити свій Всесвіт, шукати новий дім. Зауважимо, що і Швайка, котрий допомагає хлопцям від початку шляху, стає їхнім наставником, вводить їх у новий світ, також лишився без дому: «Он там його хата була, за воронівською кам'яною горою. Була та загула. І тепер його хатою став увесь білий світ – від Канева до Кафи, від Переяслава до Хаджибея...» (Рутківський, 2016: 36). В образі Швайки хронотоп дороги яскравіше реалізується через мотив пошуку, погоні, втечі, переслідування.

За допомогою часопростору дороги В. Рутківський показує еволюцію двох друзів, коли нещодавні сільські хлопчики дорослішають, перетворюються на юнаків, котрі розвивають надзвичайні таланти. Про незвичайні здібності хлопців автор згадує вже на початку знайомства з ними: Санько нікому не розповідає про свою здатність «подумки віддавати накази й прохання» (Рутківський, 2016: 13), а Гри-

цику завжди «треба кудись бігти, щось розізнавати» (Рутківський, 2016: 14), він знає все про всіх. Обоє зайняті не своєю справою – Санько практикує свій дар на курчатах, а Грицик, який, за переконанням воронівців, ніколи не стане гарним пастухом, нудиться, випасаючи воронівську череду. Тож для розвитку своїх талантів ворожбита й характерника-вивідника їм слід вирушити у путь, під час якого вони зустрічають діда Кудьму і Швайку, котрі допомагають усвідомити свою унікальність, своє місце у світі, свою належність до певної спільноти, тобто сформувати свою ідентичність.

У розумінні Ю. Лотмана поняття «дорога» і «путь» («шлях») не синонімічні: «“Дорога” – певний тип художнього простору, “шлях” – рух літературного персонажа у цьому просторі. “Шлях” є реалізація (повна або неповна) або не-реалізація “дороги”» (Рутківський, 2016: 290). У такому трактуванні шлях хлопців метафоризується до вибору життєвого шляху – лінії духовної поведінки, морального вибору, звідси цінність шляху полягає не в доланні простору дороги, а в самому шляху, у відповідненні свого «Я», свого життя із внутрішнім станом. Через малий вік вони не можуть сформулювати мету свого шляху й, відповідно, конкретну дорогу, якою слід іти. Друзів скеровує дід Кудьма, являючись їм уві сні: «І чи то він вже заснув, чи ще ні – але нараз перед його очима зринула постать білобородого діда. <...> Дідові уста щось шепотіли до Санька, проте він не міг розібратися, що саме. А коли постать відпливла в далеч, Санько раптом побачив себе і Грицика на трав'янистій купині, котру повільно зносила вниз дніпрове течія. А попереду виднівся острів. Санько його ніколи не бачив, але чомусь знав, що острів цей носить назву Кам'яного...» (Рутківський, 2016: 59). Щоб дістатися наміченого, дорога опановується хлопцями різними способами – спершу вони йдуть пішки, та, зрозумівши небезпеку такого пересування, роблять пліт із гілля й очерету (такий самий, який Санько побачив уві сні), а зустрівшись зі Швайкою, пересідають на коня.

Легкість, із якою хлопці вирушають у путь, постійне прагнення долати простір відіграє характерологічну роль, оскільки зацікавлення дорогою і пригодами вказує на відкритість друзів до зовнішнього світу, на прагнення пізнати світ, на бажання внутрішніх змін.

Друзі нагадують сміливих, сильних духом казкових героїв, котрі, успішно пройшовши через низку випробувань, отримують винагороду, – з одного боку, вони віднаходять самих себе, визначаються з цілепокладанням свого життя, а з іншого – підносяться соціально, змінюють свій статус із малечі, на яку в селі не звертають увагу, до джур, про котрих

із повагою відгукуються козаки. Повернення хлопців у село автор описує так: «Зустрічати їх збіглася ледь не вся Воронівка. У селі були чомусь певні, що ні Грицика, ні Санька вже давно немає в живих. А тут на тобі – приїхали такі гарні хлопці в козушках, у нових чоботях і на власних конях. Спражні тобі паничі, а не звичайні воронівські хлопці!

Однолітки хвостом бігали за Грициком, ловили кожне його слово. Всі воронівські дівчатка потайки закохалися в нього» (Рутківський, 2016: 268).

Аналізуючи концепт «шлях-дорога» як ключовий у народній чарівній казці, що виконує сюжетотвірну й виховну функції, К. Островська зазначає: «<...> шлях-дорога для казкового героя – його доля, і вибираючи, яким шляхом йти, а головне – як іти обраним шляхом, герой проходить головне випробування у своєму житті, за що отримує або нагороду, або покарання» (Островська, 2018), однак, на відміну від обов'язкової кінцевості шляху в чарівній казці, випробування героїв В. Рутківського не закінчуються з останньою сторінкою роману. Якщо початок шляху у творі чітко визначений, то кінцева точка залишається невизначеною. Однакова назва третьої частини й останньої глави – «Джури вирушають у дорогу», відкритий фінал роману засвідчують, що остаточна мета шляху хлопців не досягнута, перед ними відкриваються нові можливості реалізації: «Швайка з джурами виїхав у дорогу надвечір. Далека вона стане їм чи близька – ніхто не знав. Спокійна чи небезпечна – теж ніхто не знав. Тож козаки стояли й дивилися їм услід, аж поки Швайка з джурами щезли за древньої могилою» (Рутківський, 2016: 332).

Л. Ноздріна переконана, що хронотоп допомагає «правильно декодувати зашифровану в тексті “картину світу” автора», а отже, дозволяє «художньому тексту здійснювати одну з найважливіших завдань мистецтва – бути засобом пізнання» (Ноздріна, 2009). В. Рутківському вдалося показати процес формування козацьких загонів, котрі охороняли південно-східні кордони Великого князівства Литовського від спустошливих набігів татар. Сюжетний час роману охоплює рік – із березня 1487 р. до середини 1488 р. Саме на цей період припадають перші згадки в історичних джерелах про козаків. Спершу чоловіки центральної України ходили на промисли – полювали, рибалили, займалися видобутком солі, охороняли кордон із Кримським ханством, із часом невеликі ватаги організовувалися, збивалися у загони, зводили укріплені фортеці.

На думку І. Меркулової: «Серед не менш важливих моментів, пов'язаних із хронотопом дороги, необхідно відзначити його особливу значимість у

системі метафоричного мислення. Людська свідомість з опорою на хронотоп дороги вибудовує модель світобудови, репрезентуючи у метафорах шляху свої знання про навколишній світ, людське суспільство, уявлення про самого себе, своє місце у соціальному бутті, процеси пізнання, творчості, праці (звідси метафори Шлях пізнання, Шлях праці, Шлях гріха тощо)» (Меркулова, 2006). Крім метафоризації хронотопу дороги як життєвої долі головних героїв, у романі спостерігаємо перенесення часопростору дороги на інший смисловий рівень – історичного шляху України, яка вступає в новий історичний період – доби, коли провідною верствою населення стає козацтво. Автор вибудовує просторово-часову перспективу, де час людського життя увиходить у час історичний. Таким чином проявляється символічна функція аналізованого хронотопу.

Локусами, на які накладається час у романі, є плавні, острови й пороги на Дніпрі та степ. Перші три послідовно пов'язуються із козацтвом, останній – із ординцями, наприклад: «Степняки були певні своєї сили в чистому полі. Вони звикли битися гуртом і на конях. А в плавнях гірше – там конем не проїдеш, і плече товариша не відчуєш. Це позбавляло татар їхнього звичного завзяття. До того ж, не було під ногами й твердої землі. Замість неї пружко й підозріло погойдувалися торф'яники, що межували з привабливо зеленими мочарами. Та варто лише ступити на них – і нещасний уже ніколи не побачить білого світу» (Рутківський, 2016: 318); або: «Замовкли козаки. Мовчали і не знали, що такі ж розмови точаться по всіх дніпровських плавнях та байраках. Від лісової Десни і аж за гримкітливими дніпровськими порогами. Мовчала Україна. Наслухала невимовлене ще слово» (Рутківський, 2016: 217).

Між локусами «курсують» Санько та Грицик, зустрічаючи на своєму шляху представників різних національностей і соціальних груп. Про нерозривний зв'язок хронотопу дороги з мотивом зустрічі М. Бахтін писав: «Тут можуть випадково зустрітися ті, хто нормально роз'єднаний соціальною ієрархією та просторовою відстанню, тут можуть виникнути будь-які контрасти, зіткнутися та переплестися різні долі. Тут своєрідно поєднуються просторові та часові низки людських долі і життів, ускладнюючись і конкретизуючись соціальними дистанціями, які тут долаються» (Бахтін, 1975: 392). На сторінках у єдине ціле об'єднуються три покоління українців. Найстарше представлено дідами Кібчиком і Кудьмою, які виступають носіями практичного та сакрального знання. Замолоду вони козакували під Каневом, згодом разом виховували вовчєнят, котрих відда-

вали козакам на службу. Потрапивши у плавні, дід Кібчик учить молодих козаків плести сіті, варити смачний куліш, а згодом – і хитрощам виживання та протистояння татарам. Для В. Рутківського цей персонаж уособлює мудрість, маючи великий досвід, він наставляє козаків. Наслідуючи біблійну традицію, автор роману подекуди примушує діда розмовляти метафоричною мовою. Так, обговорюючи ситуацію, що склалася на українських землях, Кібчик наголошує: «Справа не в гілці. <...> Вогонь був готовий спалахнути, от що! А березова гілка чи соснова – один біс.

– Щось ви, діду, знову загадками почали говорити, – сказав Байлем.

– Та які там у чорта лисого загадки? Ти що – не бачиш, що Україна не сьогодні-завтра готова спалахнути, як оце багаття? Біда лиш у тім, що все сирі гілки трапляються» (Рутківський, 2016: 217). Тож саме дід Кібчик виступає одним із ініціаторів і активною дійовою особою в об'єднанні розрізнених козацьких ватаг для захисту українців від татарських нападів.

Загадковий дід Кудьма вміє заворожувати, лікує людей і тварин, передбачає майбутнє. Хоч його активність не така наочна, проте, зі слів Кібчика, Кудьма усвідомлює місійність свого життя – він робить усе, щоб допомогти козакам зорганізуватися.

Друге покоління – найбільш чисельне – представлено Швайкою, Вирвизубом, Мациком, Байлемовим Василем, нащадком старокняжого дружинника Остапом Коцюбою та іншими козаками. За один рік вони змогли переконати багатьох чоловіків із Воронівки, Яворова, Канева, Переяслава у необхідності захисту українських земель,

об'єднатися та звести укріплений табір (прообраз Січі), навчитися воєнної справи тощо.

Третє покоління козаків втілено у Санькові, Грицику, Демкові Дурній Силі, кожен із яких уособлює ворожбицтво, характерництво й вивідництво та фізичну силу, чим згодом славимуться козаки. Згуртовані однією метою, представники трьох поколінь українців змогли дати гідну відсіч татарам. Показовим у цьому плані є розмірковування очільника татарського війська – лютого Саїд-мурзи: «Очевидним було лише одне – в плавнях з'явилася сила, з якою ординцям Саїда-мурзи не впоратися. Потрібна була допомога інших мурз, а, можливо, й самого кримського хана» (Рутківський, 2016: 327).

Висновки. В історико-пригодницькому романі В. Рутківського «Джури козака Швайки» хронотоп дороги підкреслює ідею історизму, зміну циклічного мислення (вирушати на здобичництво щовесни) на лінійне (виокремлення зі спільноти рівних групи людей організованої військової сили, що усвідомлює своє призначення у справі захисту території, тобто структурування суспільства за новим принципом). Метафоризація дороги як життєвого шляху головних героїв твору розширюється до метафоризації цієї форми часопросторових відносин як вибору історичної долі України, тобто формування ідентичності Грицика та Санька переноситься на обрання вектору історичного руху. Хронотоп дороги допомагає досягнути основну думку твору – тільки у зв'язку поколінь українських козаків можливий захист рідної землі, виборювання незалежності. Таким чином, хронотоп дороги виконує у романі сюжетотвірну, онтологічну, характерологічну та символічну функції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет. Москва : Художественная литература, 1975. 504 с.
2. Романенко Л. В. Художня трансформація образу козака-характерника в трилогії Володимира Рутківського «Джури». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2015. № 16. С. 40–42.
3. Васильєва М. В. Філософське осмислення історичних подій у трилогії В. Рутківського «Джури козака Швайки». *Література й історія : матеріали Всеукраїнської наукової конференції (11–12 жовтня 2018 р.)* / редкол. : Н. В. Горбач, В. М. Ніколаєнко, І. М. Бакаленко та ін. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2018. С. 34–36.
4. Макарова Т. Формування патріотичного зародку у свідомості джурів-характерників. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. 2013. № 2. С. 133–142.
5. Чернухина М. А. Хронотопы «пути», «дороги» в творчестве М. И. Цветаевой. *Современные проблемы науки и образования*. 2012. № 2. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=5705> (дата звернення: 24.09.2021).
6. Рутківський В. Джури козака Швайки : роман. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2016. 326 с.
7. Элиаде М. Избранные сочинения. Миф о вечном возвращении. Образы и символы. Священное и мирское. Москва : Ладомир, 2000. 414 с.
8. Лотман Ю. М. В школе поэтического слова: Пушкин. Лермонтов. Гоголь : книга для учителя. Москва : Просвещение, 1988. 352 с.
9. Островська К. З. Концепт «путь-дорога» как эквивалент концепта испытание в концептосфере народной волшебной сказки. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2018. № 12 (90). Ч. 3. С. 579–583.
10. Ноздрин Л. А. Интерпретация художественного текста. Поэтика грамматических категорий : учебное пособие. Москва : Дрофа, 2009. 256 с.
11. Меркулова И. И. Хронотоп дороги как объект междисциплинарного изучения и преподавания. *Интеграция образования*. 2006. № 4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/hronotop-dorogi-kak-obekt-mezhdistsiplinarnogo-izucheniya-i-prepodavaniya/viewer> (дата звернення: 20.10.2021).

REFERENCES

1. Bahtin M. M. Voprosy literatury i estetiki. Issledovaniya raznykh let. [Questions of literature and aesthetics. Studies of different years] Moskva: Hudozhestvennaya literatura, 1975. 504 p. [in Russian].
2. Romanenko L. V. Khudozhnia transformatsiia obrazu kozaka-kharakternyka v trylohii Volodymyra Rutkivskoho "Dzhury". [Artistic transformation of a Cossack-characterist image in Volodymyr Rutkivsky's trilogy "Jury"]. Scientific Bulletin of the International Humanities University. Ser.: Filolohiia. 2015. № 16. Pp. 40–42. [in Ukrainian].
3. Vasylieva M. V. Filososfske osmyslennia istorychnykh podii u trylohii V. Rutkivskoho "Dzhury kozaka Shvaiky". [Philosophical comprehension of historical events in V. Rutkivsky's trilogy "Jury of the Cossack Shvaika"]. Literature and history: materials of the All-Ukrainian scientific conference (11–12 zhovtnia 2018 r.) / redkol. : N. V. Horbach, V. M. Nikolaienko, I. M. Bakalenko ta in. Zaporizhzhia : Zaporizkyi natsionalnyi universytet, 2018. Pp. 34–36. [in Ukrainian].
4. Makarova T. Formuvannia patriotychnoho zarodku u svidomosti dzhuriv-kharakternykiv. Makarova T. Formuvannia patriotychnoho zarodku u svidomosti dzhuriv-kharakternykiv. [Formation of a patriotic in the minds of jurors-kharakternyks]. Literature of the world: poetics, mentality and spirituality. 2013. № 2. Pp. 133–142. [in Ukrainian].
5. Chernukhyna M. A. Khronotopy "puty", "dorohy" v tvorchestve M. Y. Tsvetaevoi. [Chronotopes "paths", "roads" in the works of M. I. Tsvetaeva]. Modern problems of science and education. 2012. № 2. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=5705> [in Russian].
6. Rutkivskyi V. Dzhury kozaka Shvaiky: roman. [Jury of the Cossack Shvaika: a novel] Kyiv : A-BA-BA-HA-LA-MA-HA, 2016. 326 p. [in Ukrainian].
7. Eliade M. Izbrannyye sochineniya. Mif o vechnom vozvrashchenii. Obrazyi i simvolyi. Svyaschennoe i mirskoe [Selected works. The myth of eternal return. Images and symbols. Sacred and worldly]. Moskva: Ladomir, 2000. 414 p. [in Russian].
8. Lotman Yu. M. V shkole poeticheskogo slova: Pushkin. Lermontov. [In the school of the poetic word: Pushkin. Lermontov.] Gogol: a book for teachers. Moskva: Prosveschenie, 1988. 352 p. [in Russian].
9. Ostrovska K. Z. Kontsept put-doroha kak ekvivalent kontsepta ispytanye v kontseptosfere narodnoi volshebnoi skazky. [The way-road concept as the equivalent of a test concept in the conceptsphere of a folk magic tale]. Philological sciences. Questions of theory and practice. 2018. № 12 (90). Ch. 3. Pp. 579–583. [in Ukrainian].
10. Nozdrina L. A. Interpretatsiya hudozhestvennogo teksta. [Interpretation of an artistic text]. Poetics of grammatical categories: a textbook for linguistic universities and faculties. Moskva: Drofa, 2009. 256 p. [in Russian].
11. Merkulova Y. Y. Khronotop dorohy kak obyekt mezhdistyplynamoho yzuchenyia y prepodavanyia. [The chronotope of the road as an object of interdisciplinary study and teaching]. Education integration. 2006. № 4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/hronotop-dorogi-kak-obekt-mezhdistsiplinamogo-izucheniya-i-prepodavaniya/viewer> [in Russian].